

Study of Bases for Suicide Attempts among Young People in Varamin City

- Ardeshir Bahrami**  * | PhD Candidate in Sociology, Payam Noor University, Tehran, Iran
- Parvaneh Danesh**  | Associate Professor, Department of Sociology, Payam Noor University, Tehran, Iran
- Zahra Mohammadi**  | Assistant Professor, Department of Social Sciences, Payam Noor University, Tehran, Iran

Abstract

Varamin City has faced an increasing growth in suicide attempts nowadays. The purpose of this research is to study the bases for committing suicide in this city. The approach of this research was qualitative, and the data-based strategy was used to code and analyze the data. The study participants were all young people from Varamin City who were referred to counseling and welfare centers because of a suicide attempt. Sampling was done in a purposeful and theoretical manner and theoretical saturation was achieved after an in-depth individual interview with seventeen people. The validity of the data was also obtained through review by experts and participants, and citations. The findings indicate that the central phenomenon of attempted suicide among young people under study is reproductive inequality. Causal conditions are disorganization of family boundaries, fear of subjectivity and instrumental view, skeptical self-concept, regressive marriage, and obstruction in self-perpetuation (meaningful agency). The bases also showed themselves in the form of categories such as limited charity, unstable mosaic texture, barren kinship/family chains, emotional poverty, and limited environmental awareness. The results show that in order to reduce suicide among young people, it is necessary to organize their action spaces so that they recognize themselves as agents and identity effectors and resist adverse conditions.

* Corresponding Author: bahrami_dr2014@yahoo.com

How to Cite: Bahrami. A., Danesh. P., Mohammadi. Z. (2023). Study of Bases for Suicide Attempts among Young People in Varamin City, *Quarterly Journal of Social sciences*, 30(100), 221-258. DOI: 10.22054/qjss.2023.75891.2694

Introduction

Varamin City has faced an increasing growth in suicide attempts. The present study was conducted with the purpose of studying the contexts of suicide in this city. The distribution of suicide rate in Tehran province shows an increase in the suicide rate in the southeast of Tehran. According to the report of the Social Emergency Center of Iran's Welfare Organization (2021), the suicide rate in Varamin City ranks second among the eastern cities of the country after Pishva with 5.8 percent and 5.1 percent (the Social Emergency Center of Iran's Welfare Organization, 1400). Furthermore, in the year 2021, in order of priority, Tehran (1044 cases), Varamin (188 cases), Shemiranat (162 cases), Shahryar (160 cases), Islamshahr (145 cases), Shahr Ray (145 cases) attempted suicide that they have received specialized services from welfare centers. As can be seen, after Tehran, Varamin ranks second in Tehran province with 188 suicide attempts. In addition, in terms of suicidal thoughts in the years 2017 to 2020, after Pakdasht City, Varamin City ranks second among the cities of Tehran province with 57 cases of suicidal thoughts and attempts.

Literature Review

Parvin et al. (2018) investigated "Intentional Suicide: Contexts and Consequences" among young people of Pakdasht. The findings show that the social contexts that caused suicide can be investigated in two dimensions, macro and interpersonal. In the macro dimension, these fields are "weakness in temporal integration, generational poverty, and social backwardness." At the interpersonal level, social contexts include "group tensions, unfulfilled sexual desire, unstable family boundaries, and immature relationships." Delam et al. (2019), in a study titled, "Suicide Attempt by Teenagers: A Qualitative Study," showed that the breakdown of emotional relationships, conflict with family, the collapse of family structure, psychological problems, and the use of ineffective coping strategies are causes of suicide in teenagers. Kouchakian and Kaldi (2020) in "Suicide; A Response to the Elimination Cycle" showed that arbitrary behaviors, forbidden behaviors, valuing romantic feelings and a transcendental attitude towards marriage at the individual level, conflicting power hierarchies, lack of discussion and dialogue and participation, conditional support from parents, and limited interactions and lack of

commitment are the main causes of suicide in Tehran. Vanberg et al. (2021) in a study titled, "Suicide Attempts and Suicide of Young Women in Turkey," showed that social and economic conditions such as job, family status, rejection, poverty, long-term physical diseases, and also family conflicts in the form of family violence and betrayal lead to suicide among women. Meng (2020) in "Rebellion and Revenge: The Meaning of Female Suicide in Rural China" showed that suicide in China has a different meaning for women of lower status in the family. Suicide as an act of revenge is understood. Suicide for women is a protest against the existing social and economic pressures that have rejected them morally. Keely et al. (2022) have studied the role of youth's perception of social support in explaining suicidal behavior. The results showed that the relationship between the perception of low school support and suicidal thoughts is stronger in those who do not have parental support.

Materials and Methods

The approach of the current research was qualitative and the data-based strategy was used to code and analyze the data. The study participants were all young people who tried to commit suicide in Varamin City and were then referred to counseling and welfare centers. Sampling was done in a purposeful and theoretical manner, and theoretical saturation was achieved after an in-depth individual interview with seventeen people. The validity of the data was obtained through review by experts, review by participants, and citation.

Results

The findings show that reproductive inequality is the central phenomenon of attempted suicide among young people under study. Causal conditions are "disorganization of family boundaries, fear of subjectivity and instrumental view, skeptical self-concept, regressive marriage, and obstruction in self-giving continuity (meaningful agency). The contexts also showed themselves in the form of categories such as "limited good, unstable mosaic texture, kinship/unproductive family chains, emotional poverty, and limited environmental awareness."

Conclusion


In this research, we wanted to study the bases for suicide attempts


among the youth of Varamin City. Therefore, reproductive inequality was identified as the central category of suicide attempts. Causal conditions consist of six categories: "disorganization of family boundaries, fear of subjectivity and instrumental view, skeptical self-concept, regressive marriage, and obstruction in self-continuity (meaningful agency). The bases or contexts also showed themselves in the form of categories such as "limited charity, unstable mosaic texture, barren kinship/family chains, emotional poverty, and limited environmental awareness."


Keywords: Suicide, Fear of Subjectivity and Failure, Unstable Mosaic Texture, Limited Charity, Regressive Marriage.



مطالعه بسترهای اقدام به خودکشی در بین جوانان شهرستان ورامین

اردشیر بهرامی *  دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

پروانه دانش  دانشیار گروه جامعه‌شناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

زهره محمدی  استادیار گروه جامعه‌شناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

چکیده

امروزه شهرستان ورامین با رشد فزاینده‌ای از حیث اقدام به خودکشی روبرو شده است. مطالعه حاضر باهدف مطالعه بسترهای اقدام به خودکشی انجام شده است. رویکرد تحقیق حاضر کیفی و از استراتژی داده‌بنیاد به منظور کدگذاری و تحلیل داده‌ها استفاده شده است. جامعه مورد مطالعه کلیه جوانان اقدام‌کننده به خودکشی در شهر ورامین بودند که به مراکز اورژانس اجتماعی مراجعه کردند. نمونه‌گیری به صورت هدفمند و نظری انجام گرفت که بعد از مصاحبه عمیق فردی با هفته نفر اشباع نظری حاصل شد. اعتبار داده‌ها نیز از طریق بازبینی توسط متخصصان، بازبینی توسط مشارکت‌کنندگان و استنادپذیری حاصل شد. یافته‌ها نشان می‌دهد، پدیده محوری اقدام به خودکشی در بین جوانان مورد مطالعه نابرابری زایا است. شرایط علی «نابسامانی مرزهای خانواده، ترس از سوژگی و نگاه ابزاری، خودپنداره شکاک، ازدواج واپس‌گرا و انسداد در تداوم‌بخشی به خود (عاملیت معنابخش) هستند. بسترها نیز خود را در قالب مقولاتی همچون «خیر محدود، بافت موزاییکی بی‌ثبات، زنجیره‌های خویشاوندی/خانوادگی نامولد، فقر عاطفی و آگاهی محیطی محدود» نشان دادند. نتایج نشان می‌دهد که به‌منظور کاهش خودکشی در بین جوانان باید به ساماندهی فضاهای کنشی آن‌ها پرداخت تا خود را به‌مثابه عامل و هویت اثرگذار شناخته و در برابر شرایط نامطلوب مقاومت کنند.

کلیدواژه‌ها: خودکشی، ترس از سوژگی و شکست، بافت موزاییکی بی‌ثبات، خیر محدود، ازدواج واپس‌گرا.

این مقاله مستخرج از رساله نویسنده است که در مقطع دکتری انجام شده است.

* نویسنده مسئول: bahrami_dr2014@yahoo.com

۱- مقدمه

پدیده اقدام به خودکشی مسلماً تابع شبکه‌ای پیچیده و مترادفی از عوامل و مؤلفه‌های جامعه‌شناختی، روان‌شناختی، فرهنگی و سایر عوامل گوناگون است که می‌تواند به‌عنوان نقطه پایانی از مسیر تکوینی این زمینه‌ها و علل، در یک مرحله معین از زندگی فرد آغاز و گاهی با برنامه‌ریزی یا به‌صورت کاملاً ناگهانی و غیرقابل‌پیش‌بینی به شکل اقدام به خودکشی خود را نشان دهد. اقدام به خودکشی به یک کنش فردی خودآسیب‌رسان اشاره دارد که با پیامدهای غیرکشنده و به‌صورت آگاهانه و هدفمند صورت می‌گیرد (Fossi et al, 2022). فشارهای اجتماعی و اقتصادی سال‌های اخیر و بیکاری فزاینده به‌ویژه در استان‌های محروم کشور، مسئله خودکشی را دامن زده و توجه به آن را در رأس اهمیت‌های تأمین سلامت عمومی جامعه قرار می‌دهد. از سوی دیگر، با ورود جامعه ایران به دوران مدرن و شرایط گذار فرهنگی و اجتماعی حاکم بر این جامعه، سبب کم‌رنگ شدن روابط و مناسبات سنتی مبتنی بر قوم‌و‌خویشی و پیوندهای قومی و قبیله‌ای گردیده که پیامد آن افزایش فردگرایی و تنها شدن انسان عصر حاضر می‌باشد. تمام این شرایط، بسترهای مناسب گرایش به خودکشی را در زمان‌هایی عُسر و حرج و تنهایی مضاعف کرده است (Amini et al, 2022: 101).

بر اساس گزارش وزارت بهداشت و درمان و آموزش پزشکی کشور (۱۴۰۰) در طول ۷ سال (۱۳۹۴-۱۴۰۰) ۶۷۰,۵۵۶ نفر در ایران اقدام به خودکشی کرده‌اند که نشانگر روند افزایشی این مسئله اجتماعی در دهه ۱۳۹۰ است. بر اساس این گزارش ۷۹,۵۰۲ نفر در سال ۱۳۹۴، تعداد ۸۱,۹۳۴ نفر در سال ۱۳۹۵، تعداد ۹۰,۹۸۹ نفر در سال ۱۳۹۶، تعداد ۱۰۲,۸۱۹ نفر در سال ۱۳۹۷ و تعداد ۱۰۱,۸۷۸ نفر در سال ۱۳۹۹ اقدام به خودکشی نموده‌اند. این روند نشانگر افزایش اقدام به خودکشی در دهه ۱۳۹۰ در کشور است.

خودکشی به‌طور کل دهمین علت فوت در تمام گروه‌های سنی و سومین علت فوت در جمعیت ۱۵ تا ۲۴ سال است. آمار متوفیان مشکوک به خودکشی به تفکیک گروه سنی طی سال‌های ۱۳۸۷ الی ۱۳۹۹ نشان داد که به ترتیب گروه سنی ۱۸ تا ۲۴ سال و ۳۰ تا ۳۹

سال و ۲۵ تا ۲۹ سال بیشترین نرخ اقدام به خودکشی را داشته‌اند (Organization of Forensic Medicine of the country, 2021: 22).

توزیع نرخ خودکشی در استان تهران نشان‌دهنده افزایش نرخ اقدام به خودکشی در مناطق جنوب شرق تهران است. «وضعیت نامطلوب توسعه اجتماعی در بین شهرستان‌های جنوب شرق استان تهران موجب شده که شاهد بالاترین نرخ پدیده حاشیه‌نشینی و وضعیت نامطلوب آسیب‌های اجتماعی در این مناطق باشیم» (Ghaseminezhad & Vesali, 2019: 95). بر اساس گزارش مرکز اورژانس اجتماعی سازمان بهزیستی کشور (۱۴۰۰)، نرخ خودکشی در شهر ورامین در بین شهرستان‌های شرق کشور بعد از پیشوا با ۵/۸ درصد، با ۵/۱ درصد در رتبه دوم قرار دارد (مرکز اورژانس اجتماعی سازمان بهزیستی کشور، ۱۴۰۰). همچنین، در سال ۱۴۰۰ به ترتیب اولویت شهرستان تهران (۱۰۴۴ مورد)، ورامین (۱۸۸ مورد)، شمیرانات (۱۶۲ مورد)، شهریار (۱۶۰ مورد)، اسلامشهر (۱۴۵ مورد)، شهر ری (۱۴۵ مورد) اقدام به خودکشی داشته که از مراکز بهزیستی خدمات تخصصی دریافت نموده‌اند. همان‌گونه که مشاهده می‌شود بعد از تهران ورامین با ۱۸۸ مورد اقدام به خودکشی در رتبه دوم در استان تهران قرار دارد. افزون بر این، از حیث افکار خودکشی طی سال‌های ۱۳۹۷ الی ۱۴۰۰ بعد از شهرستان پاکدشت، شهرستان‌های ورامین با تعداد ۵۷ مورد افکار و اقدام به خودکشی در رتبه دوم شهرستان‌های استان تهران قرار دارد.

همچنین، بر اساس مطالعات موجود شاخص احساس امنیت اجتماعی در بین ساکنین شهر ورامین نیز نامطلوب است. این موضوع می‌تواند از یک سو معلول افزایش فضاهای غیرقابل دفاع در محله‌های شهری در ورامین باشد و از سوی دیگر، حرکت‌های جمعیتی از استان‌های دیگر به شهرهای پیرامونی استان تهران از جمله ورامین و به تبع آن برهم خوردن ساختار اجتماعی و ترکیب جمعیتی آن باشد (Jahani Dolatabad, 2012: 95)؛ بنابراین، در شهر ورامین با وضعیتی روپرو هستیم که در آن ساخت نامنسجم و تکثر قومی و جمعیتی شرایط لازم برای پدیده ادغام اجتماعی را کاهش داده است. افزون بر این، شهر ورامین دارای اقتصاد سیاسی خاصی است که وابستگی آن به تهران را زیاد کرده است. درواقع،

ورامین شاهد شکل‌گیری شکاف بین یک طبقه متمایز و با سرمایه فرهنگی و اقتصادی بالایی هستیم که بخش مهمی از جمعیت را به طفیلی خود تبدیل کرده است. در اینجا، ناموزونی خاصی مشاهده می‌شود که در اثر آن شاهد شکل‌گیری شکاف در ریخت‌شناسی شهر و تمایزات طبقاتی محسوسی هستیم. رشد مناطق حاشیه‌نشین در کنار رشد هسته شهری کاملاً مدرن، نشان‌دهنده نابرابری در نیل به رفاه و امکانات شهری موجود است. در نتیجه، ریسک بالای خانواده، تضاد و جایجایی مرزهای خانوادگی، عدم ذوب فرهنگی، مهاجرت ناموزون و شتاب‌زا، مبدأ متفاوت مهاجرت‌ها (از شهرهای مختلف کشور)، ایجاد هسته‌های جمعیتی گسسته، ناشناختگی و عدم احراز هویتی مهاجرین و افول معیارهای استاندارد برای زندگی خوب گسترش یافته است. از این حیث، با توجه به آنچه گفته شد، پرسش پژوهش حاضر که با رویکرد کیفی و استراتژی داده‌بنیاد انجام گرفته، این است که شرایط علی و بسترهای خودکشی در بین جوانان شهر ورامین کدام‌اند؟

۲- پیشینه تحقیق

پروین و همکاران (۱۳۹۸) به بررسی «خودکشی عمدی: زمینه‌ها و پیامدها» در بین جوانان پاکدشتی پرداختند. یافته‌ها نشان می‌دهد زمینه‌های اجتماعی پدیدآورنده خودکشی در دو بعد، کلان و بین فردی قابل بررسی هستند. در بعد کلان، این زمینه‌ها عبارت‌اند از: «ضعف در انسجام بخشی زمانی، فقر نسلی، پس‌زدگی اجتماعی». در سطح بین فردی، زمینه‌های اجتماعی شامل «کشش‌های گروهی، میل جنسی تحقق نیافته، مرزهای خانوادگی ناپایدار و روابط نارس» هستند. دلام و همکاران (۱۳۹۹) در مطالعه «اقدام به خودکشی توسط نوجوانان: یک مطالعه کیفی» نشان دادند که برهم خوردن رابطه عاطفی، درگیری با خانواده، فروپاشی ساختار خانواده، مشکلات روانی و استفاده از روش‌های مقابله‌ای ناکارآمد از دلایل خودکشی در بین نوجوانان هستند. کوچکیان و کلدی (۱۳۹۹) به مطالعه «خودکشی؛ پاسخی به چرخه حذف» انجام دادند. یافته‌ها نشان می‌دهد رفتارهای خودسرانه، رفتارهای ممنوعه، بهادادن به احساسات عاشقانه و نگرش فرامادی به ازدواج در سطح فردی، برهم خوردن سلسله مراتب قدرت، نبود مباحثه و گفتگو و مشارکت، حمایت-

های مشروط والدین، محدود بودن تعاملات و بی‌تعهدی از عوامل اصلی خودکشی افراد در تهران هستند. محمدی و همکاران (۱۴۰۱) به «تجربه زیسته اقدام به خودکشی: یک مطالعه پدیدارشناسانه» پرداختند. مضمون مرکزی استخراج شده از این پژوهش «اقدام به خودکشی به عنوان راه چاره» با مضمون فرعی «راهی برای رهایی یا بیانگری» بود. امینی و همکاران (۱۴۰۲) در «نگرش کیفی به علل و زمینه‌های فردی و اجتماعی اقدام به خودکشی» نشان دادند بی‌توجهی جامعه چه خانواده و چه اطرافیان و حتی احساس بی‌توجهی از سوی حاکمیت، فرد را دچار احساس تنهایی و طردشدگی نموده و اگر این احساس شدت یابد در کنار عوامل دیگر می‌تواند منجر به اقدام به خودکشی شود.

ون‌برگ و همکاران^۱ (۲۰۲۱) در مطالعه «اقدام به خودکشی و خودکشی زنان جوان در ترکیه» نشان دادند شرایط اجتماعی و اقتصادی مانند شغل، شرایط خانوادگی، طرد، فقر، بیماری‌های جسمی طولانی‌مدت و نیز تضادهای خانوادگی در قالب خشونت‌های خانوادگی و خیانت منجر به خودکشی در بین زنان می‌شود. منگ^۲ (۲۰۲۰) در «شورش و انتقام: معنای خودکشی زنان در مناطق روستایی چین» نشان داد که خودکشی در چین، برای زنانی با منزلت فرودست در خانواده، معنای متفاوتی دارد. خودکشی به‌مثابه عمل انتقام به‌مثابه عملی انتقامی درک می‌شود. خودکشی برای زنان به‌عنوان اعتراض در برابر فشارها و تنگناهای اجتماعی و اقتصادی موجود است که اخلاقاً آن‌ها را طرد کرده است. لذا برای آن‌ها اقدام به خودکشی بسیار مهم است، زیرا به زنان به حدی قدرت می‌بخشد که بتوانند با خودکشی چیزی را به دست آورند که در تمام طول عمرشان نتوانسته‌اند به دست آورند. کیلی و همکاران^۳ (۲۰۲۲) به «نقش ادراک حمایت‌های اجتماعی جوانان در تبیین رفتار خودکشی‌گرایانه» پرداخته‌اند. نتایج نشان داد که رابطه بین ادراک حمایت پایین مدرسه و افکار خودکشی در کسانی که از حمایت والدین نیز برخوردار نیستند، قوی‌تر

1. Van Bergen et al

2. Meng

3. Kelli & Jodi

است. همچنین، نتایج نشان داد که ادراک حمایت اندک از سوی والدین نیز با افکار و اقدام به خودکشی رابطه قوی و حمایت اجتماعی ناکافی با افکار و اقدام به خودکشی رابطه معنادار قوی دارد.

مرور مطالعات تجربی خودکشی از نظر نوع روش تحقیق نیز نشان می‌دهد که این تحقیقات هم با روش‌های کمی و هم با روش‌های کیفی انجام گرفته‌اند. هرچند تعدادی از این تحقیقات پدیده اقدام به خودکشی را با روش کیفی مورد مطالعه قرار داده‌اند، اما بیشتر به پیامدهای این مسئله پرداخته‌اند و کمتر شرایط علی و زمینه‌ای شکل‌گیری بر آن را مورد بررسی قرار داده‌اند؛ بنابراین یکی از تفاوت‌های پژوهش حاضر در این است که مسئله اقدام به خودکشی را با رویکرد کیفی و آن‌هم با استراتژی داده‌بنیاد مورد مطالعه قرار داده است. توزیع مکانی انجام مطالعات تجربی خودکشی نیز نشان می‌دهد که بیشتر این تحقیقات در غرب ایران انجام گرفته است. این در صورتی است که شاهد گسترش خودکشی از غرب به مناطق مرکزی و از جمله تهران و شهر ورامین هستیم^۱. همچنین، بسیاری از این تحقیقات خودکشی را پدیده‌ای در نظر گرفته‌اند که ناشی از حالت کنونی فرد خودکشی‌کننده^۲ است. حوادث کنونی که در فضای خانواده یا جامعه اتفاق می‌افتد ناشی از حالت کنونی فرد در خانواده یا جامعه نیست؛ بلکه پیشامدهای گذشته که در بیرون از خانواده اتفاق می‌افتد، تعیین بخش واقعیت‌های کنونی اقدام به خودکشی است؛ به عبارت دیگر، تبیین منطقی اقدام به خودکشی مستلزم توجه به شرایط علی و زمینه‌ها و فرآیندهای آن در بیرون از فضای خانواده نیز می‌باشد و بیش از هر چیزی مستلزم نگاه اجتماعی و فرافردی داشتن به مسئله مورد مطالعه است.

۱. بر اساس آمار خودکشی‌های ثبت شده از سال ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۰ که از سوی مرکز اورژانس اجتماعی کشور ارائه شده است. این روند قابل اثبات است.

۲. بر اساس آمارهای موجود تا سال ۱۴۰۰-۱۴۰۱ در سازمان پزشکی قانونی کشور.

۳- مبانی نظری

از رویکردهای مورد توجه، رویکرد فشار آگنیو^۱ است. «نظریه فشار عمومی در جایی که رفتار منفی ممکن است وسیله‌ای برای فرار از موقعیت‌های آزارنده باشد و یا هنگامی که فرار ممکن نیست، در نتیجه از طریق احساسات بیرونی (مثل خشم) وارد عمل می‌شود، به حل مسئله یا کنار آمدن با ماهیت رفتارهای بزهکارانه یا رفتارهای مخاطره‌آمیز تأکید دارد. در این مورد، رفتارهای خودکشی گرا به عنوان یک رفتار نابهنجار یا بزهکارانه در نظر گرفته می‌شود که می‌تواند به صورت واضح‌رهایی برگشت‌ناپذیر از فشار و نیز احساسات منفی مرتبط با آن و همچنین یک واکنش احساس محور را در ناتوانی برای رهایی نشان دهد (Aliverdina & Yosefi, 2014: 167). گیبز و مارتین در تئوری یکپارچگی پایگاهی و تضاد نقش اجتماعی^۲ استدلال کردند پایداری و تداوم تعاملات اجتماعی به طور اساسی افراد را از اقدام و ارتکاب به خودکشی محافظت می‌کند. آن‌ها ضمن اشاره به مشکلات ذاتی در سنجش روابط اجتماعی، مفهوم «یکپارچگی پایگاهی» را پیشنهاد کردند که هم قابل سنجش و هم قابل آزمون است. تئوری یکپارچگی پایگاهی نه برای تبیین موارد فردی خودکشی بلکه برای تبیین تغییرات میزان خودکشی در میان جمعیت توسعه یافته است. این تئوری یک پیکربندی اجتماعی است که به جامعه یا طبقه خاصی محدود نیست. آن به طور برابر برای پیش‌بینی میزان خودکشی بر حسب شغل، نژاد، جنس، وضعیت روحی، مذهب، دولت یا ملت مناسب است (Maskill & Hodges, 2005: 12).

از رویکردهای معناگرایانه به خودکشی، رویکرد معانی خودکشی داگلاس^۳ است. «از نظر داگلاس جامعه‌شناسان باید از منابع اطلاعاتی استفاده نمایند که ایشان را به دنیای درونی شخصی که خود را کشته است نزدیک کند. این منابع شامل داده‌هایی از قبیل یادداشت‌های مربوط به خودکشی، گزارش‌های مربوط به زندگی شخصی افرادی که خود را می‌کشند، یادداشت‌های روزانه و شرح حال و مصاحبه‌های موردی با افرادی است که

1. Agnew

2. Status integration and social role conflict

3. Douglas

اقدام به خودکشی کرده‌اند، اما زنده مانده‌اند. هدف، جمع‌آوری گونه‌هایی از اسرار درونی و تجربیات دنیای واقعی فردی است که خود را کشته است» (Kouchakian and Kaldi, 2019: 136). بر اساس این تئوری، جهت فهم دقیق‌تر و جامع‌تر خودکشی لازم است تا معانی درونی و روابط بیرونی خودکشی و ویژگی‌های اجتماعی و انتزاعی مانند آنومی و خودگرایی را در نظر گرفت. بر اساس نظریه داگلاس تنها راه دست یافتن به اسرار درونی عبارت است از طبقه‌بندی رفتارهای انتحاری، سپس یافتن ارتباط با محیط‌های خاص اجتماعی یا گروه‌های اجتماعی (Bokharai & Mirzaei, 2014: 119).

بر اساس دیدگاه‌های جدید، اقدام به خودکشی افراد را می‌توان به‌عنوان یک واکنش اجتماعی در نظر گرفت که در روابط متقابل افراد با هم شکل می‌گیرد و از دو بعد ذهنی پنهان و اجتماعی آشکار تشکیل شده است. اقدام به خودکشی تنها جنبه‌ای آشکار و مشاهده‌پذیر از یک پدیده است و برای درک بهتر آن باید به لایه‌های ذهنی افراد که مهم‌تر از جنبه‌های آشکار رفتار زنان است، رجوع نمود. زنان به‌عنوان کنشگرانی خلاق در فاصله محرک (در اینجا رفتار خودکشی) و تحریک (در اینجا عوامل خانوادگی که فرد را به خودکشی وادار می‌کند)، یک رشته فعالیت‌های ذهنی عمیق انجام می‌گیرد که وابسته به زمینه‌های اجتماعی و روابط متقابل او با محیط اجتماعی است و علت این کنش از سوی زنان تنها در همین فراگرد ذهنی است که در فاصله محرک و تحریک صورت می‌گیرد (Shafinezhad et al, 2021: 9). از دیگر رویکردهای معناگرایانه رویکرد فرانکل است. فرانکل تلاش در معناجویی را نیرویی اصیل و بنیادی می‌داند، نه توجیهی ثانویه از کشش‌های غریزی. هسته اساسی مکتب معنادرمانی فرانکل این است که همه نابسامانی روانی انسان به این برمی‌گردد که شخص معنایی برای زندگی خود نمی‌یابد و هدفی در زندگی ندارد، لذا به زندگی خود پایان می‌دهد. راهنمای از نظر فرانکل عبارت‌اند از: انجام دادن کاری ارزشمند که از طریق آن ارزش‌های اخلاقی متجلی می‌شود؛ کسب تجربه‌های والا که ارزش‌های تجربی را شکوفا می‌سازد؛ شیوه تحمل آن درد و رنج که از طریق «ارزش‌های نگرشی» شکوفا می‌شود (Abolmaali & Alyasin, 2016: 89). لذا، تعریف

فرانکل از معنا، نوعی مواجهه با واقعیت‌های زندگی است، به طوری که نحوه تعبیر و تفسیری که فرد در مقابلش قرار گرفت، معناداری زندگی او را مشخص می‌کند (Rahiminezad et al, 2014: 506).

۴- روش تحقیق

رویکرد تحقیق حاضر به صورت کیفی است. از استراتژی داده‌بنیاد به منظور کدگذاری و تحلیل داده‌ها استفاده شده است. رویکرد مورد نظر، رویکرد اشتروس و کورین است. جامعه مورد مطالعه کلیه جوانان شهر ورامین در سال ۱۴۰۱ بودند که اقدام به خودکشی کردند و به مرکز اورژانس اجتماعی ورامین مراجعه کردند. نمونه‌گیری به صورت هدفمند و نظری انجام گرفت. در نمونه‌گیری هدفمند ابتدا با چهار مورد مصاحبه به عمل آمد و سپس با تحلیل و کدگذاری مصاحبه و استخراج مقولات اولیه، به منظور انجام نمونه‌گیری نظری، مصاحبه‌ها را بر اساس مقولات حاصل شده از نمونه‌گیری هدفمند ادامه دادیم. ابتدا هدف از پژوهش توضیح داده شد و شرایط روانی برای انجام مصاحبه تأمین گردید. بعد از مصاحبه عمیق فردی با هفده نفر اشباع نظری حاصل شد. در ادامه، به منظور کدگذاری و تحلیل داده‌ها از سه مرحله کدگذاری باز، محوری و گزینشی استفاده شد. از این رو، ابتدا داده‌ها پیاده‌سازی شده. سپس کدهای اولیه استخراج شد. در گام بعد با احصاء مقولات اصلی، پدیده محوری استخراج و در ادامه شرایط علی و بسترهای حاکم بر آن شناسایی شد. در کدگذاری گزینشی نیز ارتباط و انسجام مقولات در خط اصلی داستان تعیین شد. به منظور اعتبار داده‌ها، از بازبینی توسط اساتید مشاور و راهنما و نیز استفاده از متخصصان استراتژی داده‌بنیاد استفاده شد. علاوه بر این، از نقل قول‌های مرتبط، انتقال‌پذیری و بازبینی داده‌ها توسط مشارکت‌کنندگان (جهت صحت و سقم مصاحبه‌ها) استفاده شد. در نهایت، ملاحظات اخلاقی تحقیق از طریق حفظ محرمانگی مشارکت‌کنندگان، مصاحبه در فضای

آرام و به‌دوراز اجبار، کسب اجازه از والدین و اعضای خانواده جهت مصاحبه و نیز هماهنگی با مرکز بهزیستی ورامین جهت مصاحبه استفاده شد.

۵- یافته‌های تحقیق

یافته‌های تحقیق در دو قالب ارائه شده‌اند: توصیف مشخصات زمینه‌ای مشارکت‌کنندگان و یافته‌های تفسیری حاصل از کدگذاری داده‌ها.

جدول ۱. مشخصات مشارکت‌کنندگان در مصاحبه فردی

Table 1. Profile of the participants in the individual interview

| فرد اقدام‌کننده در خانواده | سابقه اقدام خودکشی در خانواده | دفعات اقدام به خودکشی | روش اقدام به خودکشی | سابقه زندانی در خانواده | وضعیت خشونت خانواده | وضعیت طلاق والدین | وضعیت طلاق فرد | وضعیت اعتیاد فرد (مواد مصرفی) | بعد خانوار | شغل | تحصیلات | سن | جنس |
|----------------------------|-------------------------------|-----------------------|---------------------|-------------------------|---------------------|-------------------|----------------|-------------------------------|------------|----------|---------|----|-----|
| خواهر | دارد. | ۲ | دارو | دارد | دارد | دارد | دارد | ندارد | ۲ | خانه‌دار | سیکل | ۱۸ | زن |
| - | ندارد | ۱ | - | ندارد | دارد | ندارد | ندارد | ندارد | ۳ | خانه‌دار | ابتدایی | ۲۷ | زن |
| - | ندارد | ۱۰ | ریل راه آهن | دارد | دارد | ندارد | طلاق ۲ | ندارد | ۳ | خدماتی | ابتدایی | ۳۶ | زن |
| - | ندارد | ۵ | روانگردان | ۳ برادر | دارد | ندارد | مجرد | هروئین و شیشه | ۱ | خیاط | سیکل | ۲۴ | مرد |
| - | ندارد | ۲ | دارو | دارد | دارد | دارد | طلاق ۲ | ندارد | ۴ | کارخانه | سیکل | ۳۸ | زن |
| مادر | دارد | ۶ | رگ دست | ۹ سال | دارد | دارد | مجرد | هروئین و شیشه | ۲ | کاسب | سیکل | ۲۸ | مرد |
| - | ندارد | ۲ | حلق آویز | ۱۰ سال | دارد | دارد | مجرد | شیشه | ۴ | املاک | دیپلم | ۳۲ | مرد |
| - | ندارد | ۲ | سم | ۵ سال | دارد | - | دارد | متادون و شیشه | ۳ | بیکار | دیپلم | ۳۵ | مرد |
| پدر | دارد | ۶ | دارو | ۹ ماه | دارد | دارد | مجرد | هروئین و شیشه | ۴ | آزاد | دیپلم | ۳۵ | مرد |

| جنس | سن | تحصیلات | شغل | بعد خانوار | وضعیت اعتیاد فرد (مواد مصرفی) | وضعیت طلاق فرد | وضعیت طلاق والدین | وضعیت خشونت خانواده | سابقه زندانی در خانواده | روش اقدام به خودکشی | دفعات اقدام به خودکشی خانواده | سابقه اقدام خودکشی در خانواده | فرد اقدام کننده در خانواده |
|-----|----|---------|----------|------------|-------------------------------|----------------|-------------------|---------------------|-------------------------|---------------------|-------------------------------|-------------------------------|----------------------------|
| مرد | ۲۷ | سیکل | بهبار | ۴ | هروئین | مجرد | دارد | دارد | ۳ ماه | دارو | ۲ | ندارد | ندارد |
| مرد | ۳۵ | دکتری | کمپ | ۴ | شیشه، هروئین | مجرد | ندارد | دارد | - | دارو | ۱ | ندارد | - |
| زن | ۱۸ | دیپلم | بیکار | ۵ | مشروبات | مجرد | دارد | دارد | - | دارو | ۲ | دارد | مادر |
| مرد | ۲۲ | لیسانس | کارمند | ۳ | تریاک | دارد | ندارد | دارد | - | گاز | ۱ | ندارد | - |
| زن | ۱۹ | دیپلم | بیکار | ۴ | -- | مجرد | ندارد | دارد | - | دارو | ۳ | ندارد | - |
| زن | ۳۷ | سیکل | خانه دار | ۵ | تریاک | ندارد | ندارد | دارد | دارد | روانگردان | ۱ | دارد | پسرش |
| زن | ۱۸ | ششم | کارخانه | ۴ | -- | مجرد | ندارد | دارد | دارد | دارو | ۱ | دارد | برادر |
| زن | ۱۸ | دیپلم | بیکار | ۴ | -- | مجرد | ندارد | دارد | ندارد | دارو | ۱ | ندارد | - |

منبع: یافته‌های تحقیق

همان‌گونه که در جدول بالا مشاهده می‌شود، دامنه سنی مشارکت کنندگان ۱۸ تا ۳۸ سال است. از نظر سطح تحصیلات، دو نفر ابتدایی، یک نفر دیپلم، شش نفر سیکل، شش نفر دیپلم و یک نفر دیگر دکترا است. از نظر اشتغال، سه نفر خانه دار، یک نفر خدماتی، یک نفر خیاط، دو نفر در کارخانه، چهار نفر بیکار، یک نفر املاک، یک نفر کاسب، یک نفر کمپ، یک نفر آزاد، یک نفر کارمند و یک نفر دیگر بهیار است. از نظر تعداد اعضای خانوار، یک نفر تک نفره، دو نفر دو نفره، چهار نفر سه نفره، هشت نفر چهار نفره و دو نفر دیگر تعداد اعضای خانواده آن‌ها پنج نفر است. سه نفر اعلام کردند به هیچ نوع مواد مخدری اعتیاد ندارند. سه نفر در این خصوص اظهارنظری نکردند. پنج نفر به هروئین و شیشه اعتیاد دارند، یک نفر شیشه، یک نفر هروئین، یک نفر مشروبات و یک نفر دیگر به تریاک آلوده است. پنج نفر طلاق گرفته‌اند که از بین آن‌ها دو نفر دوبار طلاق گرفته‌اند.

ده نفر مجرد هستند و یک نفر دیگر متأهل است. هفت نفر والدینشان طلاق گرفته‌اند. هفت نفر دیگر والدینشان با هم زندگی می‌کنند. یک نفر دیگر اعلام نکرد. نه نفر تجربه خشونت داشته‌اند. یک نفر اظهار نکرد که خشونت را تجربه کرده است یا نه. هفت نفر دیگر تجربه خشونت نداشته‌اند. ده نفر در خانواده سابقه زندانی دارند. چهار نفر در این باره اظهار نظری نکردند و دو نفر دیگر سابقه زندانی در خانواده ندارند. نه نفر با دارو اقدام به خودکشی کردند. دو نفر با قرص روان‌گران، یک نفر با گاز، یک نفر با سم، یک نفر با حلق آویز، یک نفر با رگ دست و یک نفر دیگر شیوه خودکشی خود را اعلام نکرد. تعداد دفعات خودکشی بین یک تا ده سال در نوسان بوده است؛ اما اکثر مشارکت‌کنندگان بار اول و دوم است که اقدام به خودکشی کرده‌اند. شش نفر از مشارکت‌کنندگان در بین اعضای خانواده سابقه خشونت داشته‌اند. یازده نفر دیگر اعضای خانواده آن‌ها سابقه خشونت نداشته‌اند.

با کدگذاری و تحلیل داده‌ها ۲۳۱ کد اولیه استخراج شد. سپس، با طبقه‌بندی کدها بر اساس مشابهت معنایی ۴۸ مقوله اصلی استخراج شد. در گام بعدی در قالب ۱۱ مقوله دسته‌بندی شدند. شرایط علی متشکل از ۲۹ مفهوم پایه و ۶ مضمون اصلی «نابسامانی مرزهای خانواده، ترس از سوژگی و نگاه ابزاری، خودپنداره شکاک، ازدواج واپس‌گرا و انسداد در تداوم‌بخشی به خود (عاملیت معنابخش) هستند. علاوه بر این، بسترها یا زمینه‌ها از ۵ مقوله اصلی «خیرمحدود، بافت موزاییکی بی‌ثبات، زنجیره‌های خویشاوندی/ خانوادگی نامولد، فقر عاطفی و آگاهی محیطی محدود» و ۱۹ مقوله فرعی استخراج شده‌اند. مقوله نیز نابرابری زایا نیز به‌عنوان مقوله محوری در پدیده خودکشی رد شهر ورامین شناخته شد.

همان‌گونه در روش تحقیق اشاره شد، داده‌ها بر الگوی اشتروس تحلیل و کدگذاری شده‌اند؛ لذا سؤالات پژوهش بدین ترتیب هستند: پدیده محوری در اقدام به خودکشی

جوانان ورامینی کدام است؟ شرایط علی حاکم بر آن کدامند؟ بسترهای حاکم بر پدیده محوری کدامند؟

۵-۱- پدیده محوری نابرابری زایا

پدیده محوری در اقدام به خودکشی نابرابری زایا است. شهر ورامین از نظر اقتصادی و فرهنگی شرایط زیست اجتماعی مطلوب تری دارد. اقتصاد سیاسی حاکم بر این شهر ورود منابع اقتصادی و سرمایه گذاری در این شهر را بالا برده است؛ اما این وضعیت منجر به شکل گیری نوعی دوقطبی بین اکثریت متوسط و اقلیت ثروتمند شده است. به تعبیری، می توان گفت شاهد نوعی نابرابری در دسترسی به منابع هستیم که تفکر مقایسه ای و حس محرومیت را در بین خانواده ها ایجاد کرده است. جوانان زمانی که می بینند از امکانات و منابع موجود بهره چندانی نمی برند و این وضعیت دائماً در حال گسترش است، لذا با نوعی حس سرخوردگی روبرو شده اند. این نابرابری زایا است و تلاش افراد را برای نیل به یک زندگی سطح بالا را ناکام گذارده است. جوانان سعی دارند با ورود به مراکز خاص از جمله کافه ها و پوشش لباس های خاص خود را به شکل کسانی در بیاورند که الگو و آینده آنها هستند. در این حالت، چون امکان و قدرت آن را ندارند، لذا در سرخوردگی ناشی از آن با نوعی تضاد روبرو شده اند. این امر از نظر ذهنی آنها را روان پریش، از نظر اجتماعی هنجارگریز، از نظر اقتصادی فقیر و از نظر فرهنگی عقب مانده قرار داده است؛ بنابراین، به تعبیر جامعه شناختی در فشار ساختاری موجود هیچ سنخیتی بین ابزارهای در دسترس و اهداف مدنظر خود نمی یابند. در نتیجه، خود را افرادی بی مقدار، بی اثر و فاقد اثربخشی می دانند که جایگاهی در وضع موجود ندارد.

در ادامه شرایط علی و بسترهای حاکم بر پدیده محوری در خودکشی جوانان شهر ورامین ارائه شده است.

جدول ۲. شرایط علی و بسترها

Table 2. Causal conditions and contexts

| شرایط علی | مضامین |
|---|--|
| نابسامانی خانواده | اعتیاد والدین / بدسرپرستی طلاق چندباره خود و والدین عدم حمایت اعضای خانواده از همدیگر ترک و دودستگی اعضای خانواده |
| ترس از سوژگی و نگاه ابزاری | حرف مردم دیده شدن با دیگران (معشوقه) انزوا و خودسانسوری ترس از افشای نقطه ضعف |
| خودپنداره شکاک | تنش های روانی و افسردگی ذهنیت خیانت زده ناتوانی در تصمیم گیری زیر نظر گرفتن و حساسیت |
| ازدواج واپس گرا | ازدواج زودرس / ازدواج اجباری ازدواج به دلیل فقر خانواده ازدواج بدون علاقه ازدواج راهی برای فرار از مشکلات تعدد در ازدواج |
| انسداد در تداوم بخشی به خود (عاملیت معنابخش) | بی ارزش شدن و سربار بودن فقدان معنا و ارزش زندگی تعاملات بی هدف ناتوانی در پیگیری علائق حس بی اثر بودن و بی هویتی |

| | |
|---|---|
| ترس از دست دادن دیگری مهم (معشوقه و خانواده) | علاقه و عشق یک طرفه وابستگی عاطفی دوری از خانواده ترک توسط همسر |
| زمینه‌ها | مضامین |
| خیر محدود | آینده نامشخص نداشتن منابع و سرمایه فقدان مهارت شغلی نداشتن سهم از اموال عمومی |
| بافت موزاییکی بی ثبات | جابجایی مستمر محل زندگی نشناختن همسایه‌ها و دوستان کمبود افراد هم‌فکر و همدل تک‌افتادگی بین قومی |
| زنجیره‌های خویشاوندی / خانوادگی نامولد | بی‌فرهنگی اقوام تعصب و غیرت افراطی دخالت‌های شکننده خانواده و اقوام انگ‌خورده |
| فقر عاطفی | رهایی و تنهایی عاطفی تحقق نیافتگی میل جنسی با همسر / معشوقه عدم حمایت و دلگرمی عاطفه کور |
| آگاهی محیطی محدود | مسئولیت‌پذیری پایین (همسر) دوستی‌های مخرب سوءاستفاده از موقعیت فرد درک نادرست از موقعیت خود |

۵-۲- شرایط علی

در پاسخ به این پرسش که شرایط علی در اقدام به خودکشی جوانان ورامینی کدامند، باید گفت که این شرایط «نابسامانی خانواده، ترس از سوژگی و نگاه ابزاری، خودپنداره شکاک، ازدواج واپس‌گرا، انسداد در تداوم‌بخشی به خود (عاملیت معنابخش) و ترس از دست‌دادن دیگری مهم (معشوقه و خانواده)» می‌باشند. در ادامه به هر کدام از این مقولات پرداخته‌ایم.

۵-۲-۱- نابسامانی خانواده:

خانواده‌ها در بین اکثر مشارکت‌کنندگان فاقد کارکردهای اصلی خود است. از نظر انسجام عاطفی، انسجام کارکردی، انسجام هدف و انسجام معنایی و هویتی، خانواده‌ها الگوی افراد نیستند. این خانواده‌ها با بدسرپرستی، بی‌سرپرستی و چندسرپرستی روبرو هستند. در این وضعیت افراد در زمان مواجهه با مشکلات نه تنها از حمایت خانواده خود بهره‌مند نمی‌شوند، بلکه خانواده‌ها خود عاملی هستند که آینده‌ی اعضا (در این مطالعه به‌خصوص دختران و زنان) را با خطر روبرو کرده‌اند. برای مثال، اعتیاد اعضای خانواده و ایجاد برخوردهای فیزیکی منجر به گسست عاطفی بین اعضا شده و در موارد زیادی دختران را مجبور به فرار، ازدواج جهت خلاصی از انگ‌های خانواده و نیز دست‌فروشی و حتی خودفروشی شده است.

مشکلات من برمی‌گردد به دوران بچگی. من و مادرم در منزل دایی‌ام با پدر بزرگ و مادربزرگم زندگی می‌کردیم. خاله کوچک و دایی‌ام اذیت می‌کردند. مادرم سرکار می‌رفت و من تنها بودم و آن‌ها حوصله بچه را نداشتند. محبت از کسی نمی‌دیدم؛ و بیش‌فعال هم بودم و قرص ریتالین مصرف می‌کردم. اذیت می‌کردند و کتکم می‌زدند. تا اینکه مادرم گفت منزلتان رو عوض کنیم و ما منزلتان را عوض کردیم و من همان سن گرفتار اعتیاد شدم (امیرحسین، ۲۳ ساله).

اکثر خانواده‌ها با فقر اقتصادی روبرو هستند. این فقر آن‌ها را به سمت ازدواج زودرس، تأمین معیشت از طریق خرید و فروش مواد یا مصرف مواد در جهت تسکین و آرامش روان سوق داده است. از این جهت، خانواده‌ها ساخت اصلی خود را از دست داده‌اند. آثار این وضعیت کلیت خانواده‌ها را در معرض انگ و خشونت‌های درون‌خانوادگی نیز سوق داده است. در این حالت اعضاء سعی دارند که به صورت انفرادی اهداف و ارزش‌های خود را پیگیری کنند. این امر بر عمق نا کارآمدی و نابسامانی کارکرد خانواده افزوده است.

پدرم اعتیاد داشت و مادرم نمیتونست با این موضوع کنار بیاد. من زیاد یادم نمیاد که چه اتفاقاتی می افتاد. فقط یادم هست که دعواشان می شد و همدیگر را کتک می زدند. مادرم دیسک کمر داشت و عمل کرده بود و مادرم رو داشت می زد و هنوز بخیه داشت که مادرمو از تخت کشید پایین و کتک زد و من هم نگاه می کردم (زن، ۱۸ ساله).

لذا، خانواده فاقد توانمندسازی حداقلی در حوزه رفاهی، تربیتی، نقش‌پذیری، انتقال ارزشی و از همه مهم‌تر تأمین خلأهای عاطفی برای اعضاء خود بوده است. حس رهاشدگی ناشی از این وضعیت، به مرور زمان این ادراک را ایجاد کرده که اعضاء باید خودشان تصمیم بگیرند و سعی کنند با گذار و عبور از خانواده (عمدتاً از طریق ازدواج زودرس) بر بخشی از مشکلات خود غلبه کنند. یکی از مشارکت‌کنندگان به‌خوبی اظهار می‌کند:

همین دعوی پدر و مادرم تأثیر داشت. کاری کردند که ما زود ازدواج کردیم. تا پیشنهاد بما دادند سریع قبول کردیم. فرار کردیم درواقع.

۵-۲-۲- ترس از سوژگی و نگاه ابزاری:

زندگی در بطن خانواده‌های که با مشکلاتی همچون اعتیاد، طلاق، ازدواج زودرس، خشونت جسمی و جنسی روبرو هستند، شرایط را برای سوژگی و نگاه ابزاری به این افراد فراهم ساخته است. به اصطلاح «حرف مردم» شرایطی ایجاد کرده که این افراد نمی‌توانند به راحتی کنش‌های خود را در شبکه‌های غیررسمی پیگیری کنند. از آنجایی که ترس از

دیده‌شدن و صحبت دیگران در مورد این افراد ذهنیت آن‌ها را به صورت منفی تحت تأثیر قرار داده است، لذا در مواجهه با دیگران به طرق مختلفی عمل می‌کنند: خود را پنهان می‌کنند که در این حالت نوعی زیست همراه با انزوا و سانسور برای آن‌ها ایجاد شده که خود عامل مهمی در شکل‌گیری استرس و اضطراب آن‌ها بوده است؛ در برابر حرف دیگران سکوت می‌کنند که این ذهنیت را ایجاد کرده که در برابر مشکلات موجود مقصر هستند و یا در نهایت سعی دارند ضمن بازنمایی خود نقاط ضعف خود را بپوشانند که ضمن صوری‌سازی رفتارهای آن‌ها خود به مسئله‌ای تبدیل شده که شرایط را برای انگ آن‌ها فراهم ساخته است. لذا، ترس از سوژه شدن و نگاه دیگران ابتکار عمل را از آن‌ها سلب کرده و شرایط را برای خودکشی فراهم می‌سازد.

همش دنبال سوژه هستند و دنبال غیبت کردن. وقتی در خیابان راه می‌روم حس می‌کنم با یک نگاهشان حس می‌کنم در مورد من حرف می‌زنند (مرد، ۳۲ ساله).

توجه بیش از حد به مشکلاتی که فرد داشته و مقصر پنداشتن او، زمینه‌های ارتکاب جرم و بزه را در او افزایش می‌دهد. سوژه شدن منجر به انگ مضاعف شده و فرد بعد از مدتی می‌پذیرد که چنین شخصیت و منشی دارد. در این حالت، فرد زمانی که می‌بیند بین شخصیت او و نگاه دیگران تفاوت‌های زیادی وجود دارد، سعی می‌کند خود واقعی و انگیزه‌های اخلاقی خود از میان بردارد و به نوعی انتقام خود را از شرایط مسبب آن بگیرد. یک از مشارکت‌کنندگان اظهار می‌کند:

همین فحش‌های جنسی و تهمت‌های جنسی و بعد احساس آرامش نمی‌کردم من هر جا می‌خواستم باهاش رابطه صمیمانه بگیرم [نامادری] از من دور می‌شد و فکر می‌کرد من می‌خام بهش تجاوز کنم و این آخریا این احساس بهم دست داده بود. اره من دیگه واقعاً نظر بدی بهش پیدا کرده بودم. میگن یک نفری اگر دزد نباشه هی بهش بگن تو دزدی، تو دزدی، بخودش میگه من که اسمم به بدی درآمده بزار دزدی بکنم. من همچین حسی رو بهش پیدا کرده بودم.

۵-۲-۳- خودپنداره شکاک:

شرایط زندگی در زمانی که افراد با ناکامی منزلتی و فقر عاطفی روبرو هستند، حساسیت‌های عاطفی و رفتاری آن‌ها را برمی‌انگیزد و منجر به بروز تنش‌های روانی می‌شود. این در حالی است که بین مشارکت‌کنندگان نابسامانی در کارکردهای خانوادگی (شرط علی اول) بسترهای شکل‌گیری خیانت را مضاعف کرده است. لذا، در این حالت افراد به‌صورت آگاهانه و ناآگاهانه وارد وضعیتی می‌شوند که در مقولات فرعی از آن به «ذهنیت خیانت‌زده» تعبیر کرده‌ایم. این ذهنیت روابط فرزندان با خانواده و روابط زوجین را با همدیگر با اصطکاک و تنش روبرو ساخته است. این افراد با تعدد روابط و کنش‌های غیرعادی و در موارد زیادی روابط خارج از عرف و اخلاق همسران و اعضای خانواده خود روبرو شده‌اند. این امر امکان اعتماد در شرایط عادی را از آن‌ها سلب کرده است.

مشکل این بود که همسر مداح بود و از طرفی شغلش ناشر بود - نشر کتاب داشت، بعد این که مداح بودنش خیلی تو زندگیمون آزار و اذیت داشت، ایشون هوس داشتن به همسر دیگه کرده بود، باوجود من می‌خواست همسر دیگری داشته باشه - من مخالفت کردم و سر همین از هم جدا شدیم (سارا، ۳۵ سال).

ناتوانی در کنترل اتفاقات اطراف که ناشی از افسردگی، ترس و اضطرابات گذشته، مصرف مواد مخدر و شکست در روابط عاطفی است، نیز از دلایلی است که افراد را با تردید روبرو ساخته است. این امر حساسیت فرد نسبت به خود را نیز بیشتر کرده و این نگرش را ایجاد کرده که فرد از نظر دیگران جایگاهی ندارد و طرد شده است. لذا، وضعیتی مبتنی بر تردید و دودلی نسبت به دیگران مهم (خانواده و همسر) ایجاد شده و این بار او است که نسبت به دیگران شکاک شده و در تصمیمات خود مستقل عمل نمی‌کند. یکی از مشارکت‌کنندگان ۳۸ ساله اظهار می‌کند:

من آدم حساسی هستم زود به دل می‌گیرم. وقتی مادرم با خواهر و برادرهایم فرق بینمان می‌گذارد من حساس میشم. میگم شاید من آدم بدی باشم که اون بینمان فرق می‌زازه. میگم هیچ‌کسی منو دوست نداره. حتی شوهرم همونمو نداره.

۵-۲-۴- ازدواج واپس‌گرا:

در میدان مورد مطالعه و در بین مشارکت‌کنندگان، خانواده‌ها با شکست روبرو شده‌اند. یکی از مهم‌ترین دلایل این شکست، به سبک ازدواج‌ها برمی‌گردد که اساساً ناقص هستند. از آنجایی که اکثر مشارکت‌کنندگان از نظر اقتصادی و اجتماعی پایگاه بالایی ندارند، این امر به منظور کاهش هزینه‌های آن‌ها دختران را به سوی ازدواج زودرس و اجباری سوق داده است. والدین دختران خود را در سن پایین و برخلاف میل آن‌ها وادار به ازدواج می‌کنند. از آنجایی که این نوع ازدواج‌ها بنیان عاطفی مستحکمی ندارند، بعد از مدتی دلزدگی ایجاد کرده و تعارضات زیادی به وجود آورده‌اند. دختران به دلیل نداشتن تجربه کافی و جامعه‌پذیری پذیرش برای ایفای نقش همسرمداری خود مورد آزار جنسی و خشونت جسمی قرار گرفته‌اند. در نتیجه، از یک طرف، چون امکان برگشت به خانواده خود را نداشته‌اند و از طرف دیگر، امکان زندگی به شیوه موجود را ندارند، لذا دست به خودکشی می‌زنند. یکی از زنان مورد مطالعه اظهار می‌کند:

منو به زور دادن به این پسره دادن یعنی به حلقه انداختن که بابای پسره گفت جهاز نمی‌خواه و منو با به دست لباس و به حلقه فرستادن تهران که اومدن منو عقد کردن تو ۲۵ روز و عروسی گرفتن. من خیلی آزار اذیت کشیدم از خانواده پسره. اونا ۵ نفر بودن من تنها بودن، شوهرم معتاد بود. منو می‌راشت خونه اینا می‌رفت هفته‌ای بیار می‌ومد. اینا منو آزار و اذیت می‌دادن. به جور فشرده رو مغزم بودن که اون موقع دوبار خودکشی کردم و ۲ بار فرار کردم.

ازدواج اجباری زندگی برای دیگران را جایگزین زندگی برای خود و زندگی مبتنی بر عشق و علاقه کرده که از نوعی خودخواهی دیگران نشأت گرفته است. معصومه ۳۲ ساله (مهاجر - ایلامی) بر ازدواج اجباری خود تأکید می‌کند و ضمن اینکه ازدواج خود را خودخواهی و ظلم دیگران (پدر و مادر) در حق خود می‌داند، نقل می‌کند:

۱۳ ساله بودم. خیلی اجباری بود. علاقه‌ای بینمون نبود و شب عقده‌مان هم پس گرفتم حرفمو گفتم من زن این آدم نمیشم. ولی پدر و مادرم گفتند بخاطر آبروی ما تو فامیل باید قبول کنی. فقط بخاطر پدر مادرم اینکار را کردم.

۵-۲-۵- انسداد در تداوم بخشی به خود (عاملیت معنا بخش):

در بین مشارکت کنندگان مورد نظر، نوعی حس بی‌اثری و ناتوانی ایجاد شده است. این امر مانع حضور حداقلی آن‌ها در زندگی اجتماعی شده و سازمان‌دهی فضاهای کنشی را از آن‌ها سلب کرده است. انسداد ناشی از دست‌دادن قدرت اثربخشی خود، ضمن فروکاست توانمندی‌های بالقوه و بالفعل، این تصور را ایجاد کرده که فرد بی‌ارزش و سربار دیگران است و لذا باید به زندگی خود پایان داد تا از این وضعیت خلاص شد.

ولی وقتی تو نتوانی خودت را با جامعه و دیگران تطابق بدی تصمیم می‌گیری که به این زندگی پایان بدی (مرد، ۳۳ ساله).

انسداد و تحقق نیافتن کنشگری و عاملیت مشارکت کنندگان، با حس بی‌ارزشی و مشارکت‌ندادن آن‌ها در زندگی نیز مرتبط است. کنارگذاری و طرد عامدانه برای فرد سرخوردگی ایجاد کرده و مانع ابراز وجود و خوداظهاری او شده و از این طریق غرور و موجودیت او را نادیده گرفته است. لذا، از آنجایی که انگاره‌های زندگی ارزشمند از طریق دیگران و به‌واسطه مشارکت و توجه به نظرات فرد محقق می‌شود، فشار ناشی از عدم مشارکت فرد (حتی در خصوص زندگی شخص او مانند ازدواج)، فرد را به‌سوی انزوا و خودحاشیه‌سازی سوق می‌دهد. بدین‌سان، فرد خود را به‌عنوان کسی می‌بیند که فاقد صلاحیت و شایستگی لازم برای مسئولیت‌پذیری زندگی خود و نیز ادامه زندگی با دیگران است. این شرایط او را در چرخه‌ای قرار داده که فشار ساختاری ناشی از آن، ناگزیر او را به‌سوی خودکشی سوق می‌دهد. چگونگی رخ‌دادن این روند به‌خوبی توسط یکی از مردان مجرد نقل شده است. وی می‌گوید:

فکر می‌کردم برای خانواده بی‌ارزش شده‌ام، دوستانم به خواسته‌هایم اهمیت نمی‌دادند، پول و شغلی نداشتم، در کارها از من هیچ نظری نمی‌پرسیدند و مشارکت

نمی‌دادند، چون من دوست داشتم با من هم مشارکت کنند و بمن توجه کنند. کم-کم گوشه‌گیر شدم و به فکر خودکشی افتادم (مرد، ۳۲ ساله).

دیگران مهم نقش مهمی در زندگی مشارکت‌کنندگان داشته‌اند که جدایی و فقدان آن‌ها، منجر به ضعف تداوم‌بخشی به زندگی فرد (به مقوله علی بالا مراجعه کنید) شده‌اند. در اینجا، این افراد سه دسته هستند: فرزند، معشوقه و خانواده. در حالت اول، مشارکت‌کنندگان به دلیل طلاق و جدایی مجبور به واگذاری فرزند خود به والد دیگر شده‌اند. در اثر این فقدان آن‌ها با فشارهای ذهنی و روانی شدیدی روبرو شده و در نتیجه، کنترل خود بر زندگی را از دست داده و نتوانسته‌اند ادامه حیات خود را بدون او تصور کنند. در حالات دوم که عمومیت بیشتری در بین مشارکت‌کنندگان داشت، به جدایی از معشوقه برمی‌گردد. افراد سعی در سازمان‌دهی زندگی عاطفی خود داشته، اما به دلایلی همچون سوژگی و نگاه نامتعارف دیگران (مقوله علی که قبلاً به آن پرداختیم)، فشارهای خانواده (پدر و برادران)، ناهمخوانی و عدم تفاهم (به دلایلی همچون علائق و سبک زندگی متفاوت) و نداشتن شرایط همسان (یکی طلاق گرفته و دیگری هنوز مجرد است) این امکان از دست رفته و در نتیجه، تحمل این وضعیت برای او دشوار شده است؛ بنابراین، از دست دادن و ناتوانی در رسیدن به معشوقه و فرد موردعلاقه، مهم‌ترین عنصر انگیزه‌بخش و معنابخش را از فرد سلب کرده و او را وادار به خودکشی می‌کند.

خودکشی تلخ اما آگه واسه عشق باشه شیرینه به وقتایی که حالم خیلی بد میشه به آدم‌هایی که اطرافم هستم میگم عاشق نشید (زن، ۱۸ ساله).
در اقدام به خودکشی دوم با دوست دخترم رابطه احساسی داشتم در این رابطه که در سال ۹۰ بود دو سال با هم دوست بودیم که وقتی رابطه‌ام بهم خورد همین امر باعث شد که تصمیم به خودکشی بگیرم (مرد، ۲۴ ساله).

۵-۳- بسترها (زمینه‌ها)

در پاسخ به این پرسش که بسترهای حاکم بر پدیده محوری کدام‌اند، باید گفت که بسترهای اقدام به خودکشی در بین جوانان ورامینی «خیر محدود، بافت موزاییکی بی‌ثبات،

زنجیره‌های خویشاوندی/ خانوادگی نامولد، فقر عاطفی و آگاهی محیطی محدود» می‌باشند. در ادامه به هر مقوله پرداخته شده است.

۵-۳-۱- خیر محدود:

مشارکت‌کنندگان عمدتاً در محیط‌های زندگی می‌کنند که فقر نسلی، کمبود درآمد و محرومیت منزلتی زیادی را تجربه کرده‌اند. در این محیط‌ها افراد از نظر منابع مادی و غیرمادی با تنگناهای زیادی روبرو هستند. این محدودیت در دسترسی به منابع اقتصادی و اجتماعی را به خیر محدود تعبیر کرده‌ایم. خیر محدود ناشی از بی‌عدالتی‌هایی است که فرد متحمل شده است. شرایط زندگی او به نحوی بوده که همواره در برخورداری از منابع عمومی محروم شده است. علاوه بر این، به دلیل فقر نسلی و مشکلات ناشی از نابسامانی خانواده که ازدواج اجباری، ازدواج زودرس، طلاق و اعتیاد را برای آنها به ارمغان آورده، از تحصیلات و درآمد مناسبی برخوردار نیستند. لذا، از خیرهای جمعی محروم هستند. این امر تفکرات آنها را محدود به رفع نیازهای اولیه کرده و مانع از پیگیری علائق فردی آنها شده است. یکی از مشارکت‌کنندگان می‌گوید:

*بیشتر اوقات عصبی‌ام و دست خودم نیست و بینم کسی بین من و دیگری بی
عدالتی میکنه، فرق بین بچه‌ام بزاره عصبی میشم. درآمد زیادی هم که نداریم. من
دوست دارم لباس بخرم خرج کنم مثل بقیه دوستانم؛ اما چیزی نداریم و هیچ
خیری به ما نرسیده.*

پذیرش فرد از منظر چیزهای که دارد و می‌توان از آنها استفاده کرد، عملاً آنها را در یک میدان نابرابر قرار داده است؛ زیرا در تضاد بین آنچه فرد هست و آنچه باید باشد، شق دوم برجسته‌تر شده و نداشتن منابع و دستاوردهای زندگی را منوط به کم‌کاری و ناتوانی فرد دانسته‌اند و این امر منجر به طرد او شده است؛ اما این در صورتی است که اکثر مشارکت‌کنندگان مورد مطالعه، فاقد انتخاب و گزینش سبک زندگی دلخواه بوده‌اند. به تعبیری، افراد در بستری زیست می‌کنند که به صورت جبری شانس زندگی مطلوب را از

آنها گرفته و آنها را در چرخه‌ای قرار داده است که به صورت خودکار آنها را از نظر فردی و اجتماعی آسیب‌پذیر ساخته است. مشارکت‌کننده ۲۵ ساله اظهار می‌کند:

نداری و فقر. بخور و نمیر بودن زندگیمون. گاهی پول نان هم نداشتیم. جلو چشمم می‌خوابید تو خونه [منظور همسرش است]. من دوست داشتم فلان لباس را بخرم و فلان غذا را بخورم، ولی نداشت. الان هم این حسرت‌ها رو می‌کشم؛ اما الان به کم‌امیدی دارم.

۵-۳-۲- بافت موزاییکی بی‌ثبات:

در مناطق مورد مطالعه شاهد تحرکات زیاد جمعیتی در قابل مهاجرت و گسترش حاشیه‌نشینی هستیم این گروه‌های جمعیتی به دلیل فقدان مالکیت مسکونی به شکل ملکی و نیز فشارهای ناشی از نزاع و درگیری‌های محله‌ای، امکان استقرار طولانی مدت را از دست داده‌اند. علاوه بر این، در زمان‌های که استقرار طولانی مدت دارند، بافت زندگی جمعی به نحوی است که تضادهای قومی، تضادهای بومی و غیربومی و تضادهای هویتی بین دارا و ندار، سازمان‌دهی کنش‌های آنها به صورت برابر را عمیقاً دشوار ساخته است. در این حالت، افراد به صورت خودکار از نظر اجتماعی به محدودیت رابطه‌های و کاهش سرمایه اجتماعی روبرو می‌شوند. این امر مانع تسهیل کنش‌های آنها در بستر تعاملات جمعی شده و افراد را تک‌افتادگی روبرو ساخته است؛ بنابراین، وجود ساخت موزاییکی و پراکندگی اجتماعی، منجر به سیالیت افراطی در زندگی اجتماعی افراد شده و این امر علاوه بر گسست روانی، سلامت اجتماعی آنها را با خطر روبرو ساخته است. سلامت اجتماعی حاصل انطباق‌پذیری و مشارکت‌پذیری مداوم فرد در لایه‌های رسمی و غیررسمی اجتماع است که شرایط را برای خودشکوفایی فرد فراهم می‌سازد که زندگی در ساختار موزاییکی این وضعیت را با مخاطره روبرو ساخته است.

رابطه خانواده خوب بود و من رابطه را با تمام دوستانم قطع کردم و در حال حاضر بعد از برگشت از اتریش با تمام دوستانم قطع رابطه کردم چون ازدواج

کرده بودند یا تغییر مکان داده بودند. زندگی در اینجا هر روز به شکلیه که همیشه براحتی آشنا شد و دوست پیدا کرد (مرد، ۳۸ ساله).

زندگی در بافت بی ثبات دسترسی به افراد هم‌دل و هم‌فکر را دشوار ساخته است. مهم‌ترین وجه مشترک در بافت بی ثبات آسیب‌های مشترک درگیری با طلاق، اعتیاد، خشونت و غیره است. این امر فرصت امتزاج فکری افراد با همدیگر را کاهش داده است. علاوه بر این، فرصت‌های اجتماعی را نامولد ساخته است، زیرا پیگیری فرصت‌های اجتماعی خود را در قالب اعتماد، مسئولیت، تعهد و مشارکت اجتماعی ممکن است، در صورتی که بافت موزاییکی دائماً با برکشیدن تضادهای گوناگون قومی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مانع یکپارچگی اجتماعی آن‌ها شده است. از این رو، خزیدن به درون زندگی و فردیت غلظت، تراکم و کم و کیف مناسبات اجتماعی را به حداقل رسانده است. فردیت در بین مشارکت‌کنندگان فردیتی آنومیک و ناشی از استیصال و درماندگی است که نه تنها برای مشارکت‌کنندگان فراغت ذهنی و روانی ایجاد نکرده، بلکه منجر به تعمیق انزوا، کاهش نقش‌پذیری و فروکاست سلامت اجتماعی آن‌ها شده است.

من خیلی سعی کردم در خانواده خودم بگم که خب باشه ما تبعیت یک کشور دیگه ایم و نسبت به اون‌ها که اینجا کشورشونه باید توقع کمتری داشته باشیم و اینها رو من میدونم؛ اما واقعاً ساخته و همیشه دوست پیدا کرد و اعتماد کرد و توی محله رفت و آمد داشت. از این همه بدتر، بابام میگه که نه تو باید توقعت کمتر باشه از همین که هست (مرد، ۳۵ ساله).

۵-۳-۳- زنجیره‌های خویشاوندی/خانوادگی نامولد:

فرهنگ حاکم بر خانواده‌ها، ضمن تأکید افراطی بر ناموس‌پرستی و غیرت، ساختار مردسالارانه‌ای دارد. این ساختار خود را موظف می‌داند که در حوزه خصوصی افراد دخالت کند و بر کنش‌ها و فعالیت‌های آن‌ها نظارت داشته باشد. تلاش برای مداخلات در جهت همانندسازی افراد با خود است. لذا، هنجارها و ارزش‌های خویشاوندی در صدر قرار گرفته و مانع تحرک افراد به سوی پیگیری علائق (ازدواج دلخواه) و سبک زندگی

فردی می‌شوند. بدین ترتیب، شرایط را برای طرد و دوری افراد فراهم می‌سازند. نرگس اظهار می‌کند:

خانواده پدری منم همین‌طوری هستند و با من مشکل دارند و خانواده مادریم
این‌جوری هستند. من سعی می‌کنم از شون دوری کنم و فکر می‌کنم همین قطع
ارتباط چیز خوبی (با لبخند رضایتمندانه) و سعی می‌کنم خودم دیگه سمت اونها
نرم و خودمو با چیزهای دیگه وفق میدم.

ساختار خویشاوندی با پیش کشیدن برخی از مشکلات که ربط چندانی به آن‌ها ندارد، مشکلات افراد را دوچندان ساخته است. پاسخ‌دهی به افراد غیرخانواده (بستگان) و دخالت آن‌ها در مراودات افراد آن هم به صورتی نامولد و بی‌اثر، از نظر ذهنی و عینی افراد را دچار آشفتگی و تشویش می‌کند. این آشفتگی زمینه‌های گسست فرد از بقیه را فراهم می‌سازد. از آنجایی که خویشاوندان در بطن خود نوعی شبکه غیررسمی هستند که کم و کیف خاص خود را دارد، افراد را محدود می‌کنند. لذا، این زنجیره‌ها با طولانی‌ساختن مشکلات (با صحبت کردن و موضع‌گیری ناآگاهانه در مورد رخداد‌های که از آن‌ها اطلاع چندانی ندارند) و ایجاد خشونت بر علیه فرد یا طرف او (مثلاً خشونت کلامی علیه همسر خواهر یا خود خواهر) مولد و کارساز نیستند. دخالت زنجیره‌های خانوادگی در نقل‌قول زیر به خوبی ترسیم شده است:

[اقوام ما] فرهنگ پایینی دارند. من تو خیابان یکیشونو دیدم بمن گفت که با برادرت این‌جوری شدی و این حرفو [تهمت و افترا] بهت زدن و من ریختم بهم و گفتم اونا گفتند و شما چرا ادامه می‌دید؟ تو را خدا شما منو می‌شناسید چرا این حرفو می‌زنید. آمدم خونه و باز همون حرفا اذیتم کرد. من زنگ زد به مادرم و پرسشو نفرین کردم. گفت نکن گفتم من نفرینش می‌کنم تو این دهه فاطمیه. گفت برادرت... گفتم برادرم بود ولی آبرومو برده مامام من چجوری زندگی کنم؟ داداشم و زن داداشم این حرفو گفتند. خسته شدمو می‌خام خودکشی کنم. بعد

رفتم حسینیّه و باصدای بلند جیغ می‌زدم. دوباره رفتم سراغ همون قرص و ... (زن، ۳۲ ساله).^۱

۵-۳-۴- فقر و خلاء عاطفی:

مشارکت کنندگان موردنظر به دلیل اینکه بعضاً در دوران کودکی والدین خود را از دست داده‌اند و باناپدیری یا نامادری زندگی می‌کنند و یا اینکه با ازدواج اجباری، ازدواج زودرس، ازدواج به‌مثابه فرار از وضع موجود و ازدواج به‌مثابه دوری از فقر تشکیل خانواده داده‌اند، از نظر عاطفی به‌خوبی تأمین نشده‌اند. علاوه بر این، در مواردی نیز که با مشکلات فوق روبرو نیستند، به دلیل عدم آگاهی از روابط زناشویی نتوانسته‌اند نیازهای عاطفی خود را برآورده سازند. در حالتی که فرزندان بدون مادر یا پدر بزرگ شده‌اند، علاوه بر اینکه از نظر مالی تحت فشار قرار گرفته‌اند، از نظر عاطفی و محبت نیز بدون تکیه‌گاه بوده‌اند. لذا، در بین اکثر افراد مورد مطالعه، مرگ پدر یا مادر منجر به ازدواج مجدد دیگری شده و فرزند یا فرزندان از نظر مکانی و عاطفی دچار سردرگمی شده‌اند. نامادری و ناپدیری امکانات زندگی را از آن‌ها دریغ کرده و در مواردی این بی‌تفاوتی با همدستی والد او همراه بوده است. یکی از مردان مورد مطالعه می‌گوید:

مادرم ۲۲ ساله بیوه می‌شود. او دنبال زندگی خودش بود. من از بچگی بدون مهر و محبت بزرگ شدم و کمبود محبت داشتم. احساس بسیار بدی هست. مادرم صبح که می‌رفت سرکار شب برمی‌گشت. شغلش بسته‌بندی جوراب و قالب‌بندی جوراب بود. شب هم که می‌آمد عصبی بود و کتکم می‌زد و می‌گفت درس بخون و بگیر بخواب خسته هستم. من سابقه تشنج هم داشتم و حین این رفتارهای بی‌مهر گریه می‌کردم و خودم رو می‌زدم. دست و گردن و شکمم که بتوانم توجهشان را جلب کنم که نمی‌شد.

افزون بر این، از دلایل فقر عاطفی به روابط نارس و روابط عاشقانه افراد برمی‌گردد. روابط نارس به معنای روابط عاشقانه و عاطفی است که بین مشارک کنندگان با سایر افراد رخ

۱. دختر جوان این زن پس از گذشت ۱۰ ماه از انجام مصاحبه به دلیل اختلافاتی که با نامزدش داشت در اثر اقدام به خودکشی فوت کرد.

داده است. این روابط عمدتاً به سرانجام نرسیده است یا اینکه اگر به ازدواج منجر شده با طلاق روبرو شده‌اند. در این روابط مشارکت‌کنندگان به صورت پنهانی با دیگران روابط برقرار کرده‌اند. سوژه شدن، نداشتن شرایط برای همراهی، ترس از دیده شدن و غیره باعث شده افراد نتوانند احساسات خود را آشکار کنند. علاوه بر این، جدایی و ترک در حین رابطه فشارهای روانی زیادی به افراد وارد کرده است. از دلایل این امر به خیانت و نگاه ابزاری برمی‌گردد. مشارکت‌کنندگان در اوج تعامل و اعتماد به طرف مقابل، شاهد خیانت و جدایی او بوده‌اند. فرد مقابل ضمن استفاده و بهره‌مندی جنسی از او، بعد از مدتی او را ترک کرده و در یک وضعیت نامساعد او را رها کرده است. لذا، هضم این قضیه برای او سخت و دشوار بوده است. مشارکت‌کننده زن می‌گوید:

من گفته بودم آگه ولم کنه طاقت ندارم من نمیتونم بگم دوری و دوستی. اینا همه
یه ساعت طول می‌کشید که حالم بد بود از یه جایی به بعد دیگه نمیتونستم حرف
بزنم (دیبا، ۲۰ ساله).

۵-۳-۵- آگاهی محیطی محدود:

مشارکت‌کنندگان به دلیل شرایط آسیب‌زای چندوجهی، فقر عاطفی، خانواده نابسامان، نیاز به منابع مالی نیز فقدان نهادهای حمایتی در انجام بهترین رفتار در موقعیت‌های حساس با چالش‌های زیادی روبرو هستند. این امر منجر به سوءاستفاده جنسی، ترک از سوی دیگران، مداخله دیگران در زندگی‌شان و غیره شده است. انتخاب نادرست همسر و دوست‌های که بتوانند شرایط زندگی فرد را تغییر دهند و برعکس منجر به تعمیق مشکلات او شده‌اند، شرایط را برای بازگشت او به دامن اجتماع و خانواده را دشوار کرده و بر روند افزایش مشکلات مؤثر بوده‌اند.

در این مسیری که من برم مادرمو ببینم و بیام پدرمو ببینم فقط تونستم رفیقای اشتباه
پیداکنم و هیچ آگاهی نداشتم در انتخاب رفیق. هیچ آگاهی نداشتم که در این
اجتماع چجوری زندگی کنم. من هیچ احساس محبتی الآن تو سن سی و شش
هفت سالگیم ندارم. من اگر برم ازدواج کنم نمیدونم در حق پسریم باید چجوری
پدری کنم. نمیدونم در حق اولادم چجوری پدری کنم.

درک مناسب محیط زندگی و سوق دادن تعاملات به سوی اهداف به صورت عقلانی، کنش‌ها را از دایره روابط محدود محیط خانوادگی و زنجیره‌های خویشاوندی فراتر برده و شرایط را برای کسب افق‌های تازه‌تر زندگی و برون‌رفت از محیط تولیدکننده خیرمحدود (که در سطور پیشین به آن پرداختیم) فراهم سازد. افزون بر این، این فرصت را به فرد می‌دهد که با ساماندهی فضاهای کنشی بر ناکامی منزلتی خود غلبه کند. تنش‌های محیطی که خود ناشی از بی‌ثباتی و ساخت موزاییکی شرایط زندگی مشارکت‌کنندگان است، قدرت انتخاب آن‌ها را محدود کرده است و چون امکانات برون‌رفت از این محیط را ندارند، لذا در یک وضعیت کاملاً هویت‌زدا به سر می‌برند. در این حال فرد به‌جای اینکه فعالانه در جهت تنظیم و ساماندهی به موقعیت خود باشد، اوقات خود را در شبکه‌ها و محیط‌های نامناسب سپری می‌کنند. مرد ۳۷ ساله می‌گوید:

شب‌ها در اینترنت وب گردی می‌کنم و از روابط دوستی در اینترنت رو دوست ندارم، چون می‌ترسم ارتباط بگیرم و این رابطه بهم بخوره و به همین علت پیشگیری می‌کنم. همه را دشمن خود می‌دانستم به خودم می‌گفتم من سنم بالا رفته و دادم خودم را با رفقایم مقایسه می‌کردم که آن‌ها اگر اعتیاد دارند زن و زندگی و بچه دارند اما من چه؟

۵-۳-۶- خط اصلی داستان

جوانان شهر ورامین با مشاهده نابرابری‌های موجود در شهر از یک سو و تشدید این نابرابری با مشاهده موقعیت تهران، نوعی نابرابری زایا را تجربه می‌کنند. این امر با نوعی ره‌اشدگی همراه شده که با نابسامانی در مرزهای خانواده، حمایت خانوادگی را از آن‌ها سلب کرده است. این وضعیت، زندگی جوانان را با نوعی ترس از سوژگی و نگاه ابزاری و خودپنداره شکاک همراه کرده که از نظر روانی زندگی آن‌ها را با ایستایی روبرو کرده که از آن به فقر عاطفی تعبیر کردیم. از آنجایی که مهاجران و نیز برخی از گروه‌های قومی بومی، دارای وابستگی‌ها سنتی هستند که زنجیره‌های خویشاوندی/خانوادگی نامولد آن‌ها را مجبور به ازدواج واپس‌گرا می‌کند. این وضعیت در بین آن‌ها مانع تداوم بخشی به خود (عاملیت معنابخش) در بین

آن‌ها شده است؛ لذا جوانان در این موقعیت حس می‌کنند در یک بافت موزاییکی بی‌ثبات قرار دارند که نسبت به زندگی خود کنترل چندانی ندارند؛ بنابراین، دست به خودکشی می‌زنند که ضمن اعتراض به وضعیت موجود، از نابرابری زایا رها شوند.

بحث و نتیجه‌گیری

در این پژوهش درصدد مطالعه بسترهای اقدام به خودکشی در بین جوانان شهر ورامین بودیم. از این‌رو، نابرابری زایا به‌عنوان مقوله محوری اقدام به خودکشی شناسایی شد. شرایط علی متشکل از شش مقوله «نابسامانی مرزهای خانواده، ترس از سوژگی و نگاه ابزاری، خودپنداره شکاک، ازدواج واپس‌گرا و انسداد در تداوم‌بخشی به خود (عاملیت معنابخش) هستند. بسترها یا زمینه‌ها نیز خود را در قالب مقولاتی همچون «خیرمحدود، بافت موزاییکی بی‌ثبات، زنجیره‌های خویشاوندی/خانوادگی نامولد، فقر عاطفی و آگاهی محیطی محدود» نشان دادند.

امروزه در شهر ورامین به دلیل وجود تحولات اقتصادی و نزدیکی به تهران شاهد رشد گروه‌های قومی و جمعیتی متفاوتی هستیم. این امر علاوه بر رونق فضای شهر، منجر به استقرار گروه‌های جمعیتی شده که از نظر اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی فاقد سرمایه لازم برای زندگی باثبات هستند. لذا، نوعی ساخت موزاییکی ایجاد شده است. افراد چون نمی‌توانند به راحتی خود را با ساخت موجود منطبق کنند، با تنگناهای روانی و اجتماعی زیادی روبرو شده و در نتیجه بعد از مدتی با نوعی انسداد در خودتداوم‌بخشی روبرو می‌شوند. جوانان شهر ورامین، چون می‌بینند در یک وضعیت نابرابر قرار گرفته و نمی‌توانند از مواهب اجتماعی بهره‌مند شوند، خود را در خیرمحدود می‌بینند. این امر در کنار ساخت موزاییکی آگاهی محیطی آن‌ها را کاهش داده و با ورود این تنگناها به درون خانواده، ضمن ایجاد تضاد، مرزهای خانوادگی خود را در معرض آسیب و تنش می‌بینند. علاوه بر این، چون همواره در موقعیت بی‌ثبات به سر می‌برند، نوعی خودپنداره شکاک برای آن‌ها ایجاد شده که آن‌ها را نسبت به خود و دیگران (همسر و دوستان) شکاک کرده است. در این شکاکیت، خلأ عاطفی ناشی از دوری با دیگران خود باعث شده که طرد و گسست

آن‌ها در جایگاه فعلی با ضعف بیشتری روبرو شود. این در حالی است که سایر خانواده‌های هم‌قوم و هم‌تراز نیز با شرایط مشابهی روبرو هستند. در واقع، زنجیره‌های خویشاوندی/خانوادگی خود نامولد هستند و نمی‌توانند حمایت‌های روانی و اجتماعی لازم را به فرد بدهند که خود را از موقعیت موجود برهانند.

از حیث یافته‌های تحقیق با مطالعات پیشین باید گفت که این مطالعه با مطالعه پروین و همکاران (۱۳۹۸)، دلام و همکاران (۱۳۹۹)، کوچکیان و کلدی (۱۳۹۹)، محمدی و همکاران (۱۴۰۱)، امینی و همکاران (۱۴۰۲)، ون‌برگ و همکاران (۲۰۲۱)، منگ (۲۰۲۰) و کیلی و همکاران (۲۰۲۲) همسو است. در این تحقیقات بر تنش‌های ناشی از روابط نارسا، زندگی بی‌معنا، فشارهای خانوادگی و ساختاری، از دست دادن اعضای خانواده، حس محرومیت، شکست در روابط عاطفی و انگ و کاهش سلامت روانی و سلامت اجتماعی سخن به میان آورده شده است. در این پژوهش نیز نشان دادیم که تنگناهای زندگی از طریق انسداد در عاملیت و ایجاد زندگی معنابخش منجر به اقدام به خودکشی می‌شوند. لذا گسست و نداشتن حمایت خانوادگی و نیز خیرمحدود، زندگی را به محلی برای تنش دائمی تبدیل کرده که زنجیره‌های نامولد خانوادگی و خویشاوندی نیز توان پاسخ‌گویی به آن را ندارند. این یافته‌ها، از نظر حساسیت نظری، با رویکرد اگنیو مبنی بر انسداد در توازن بین اهداف و ابزار همسو است. جوانان ورامینی امکان پرکردن شکاف نابرابری موجود را ندارند. از طرفی به دلیل اینکه از نظر ذهنی نیز توان مواجهه با فشارهای ناشی از تفرد و آنومی محدود به دلیل بافت موزاییکی و شکننده را ندارند، با تعمیق افکار بدبینانه که از آن به خودپندازه شکاک تعبیر کردیم به سوی خودکشی می‌روند (داگلاس). در گام بعدی می‌بینند که دستاوردی ندارند، انگیزه‌ای برای ادامه زندگی پیدا نمی‌کنند. از نظر اخلاقی زندگی را فاقد هدف و از نظر مادی نیز نابرابری می‌بینند. لذا، همان‌گونه که فرانکل می‌گوید زندگی فاقد انگیزه‌های لازم برای ادامه زندگی است. در نتیجه، اقدام به خودکشی رخ می‌دهد. از حیث نظری، این پژوهش حاوی دستاوردهای خاص خود است. این دستاورد را می‌توان اقدام به خودکشی به مثابه ناتوانی در ادغام با ارزش‌های اقتصادی و اجتماعی مرسوم تعبیر کرد. این عدم ادغام و گسست به تدریج بیشتر و فزاینده شده و به

دلیل فقر در بین این جوانان زایا شده است. لذا، زمانی که می‌بینند با هیچ ابزار و حتی با ابزارهای نامشروع نمی‌توانند بر این نابرابری غلبه کنند، در نتیجه دست به خودکشی می‌زنند.

در مجموع، مشارکت‌کنندگان در شرایطی زندگی می‌کنند که آکنده از فشار ساختاری و فرهنگی است. این فشار منجر به کاهش سرمایه و منابع در دسترس آنها شده است. لذا، بخش زیادی از ضرب‌آهنگ زندگی آنها با فقر نسلی همراه است. این امر نابسامانی خانواده‌ها را افزایش داده است. در اثر فقر اقتصادی و فقر فرهنگی، ازدواج‌های واپس‌گرایانه تشدید شده که در این نوع از ازدواج‌ها به دلیل فهم نادرست از موقعیت همدیگر، اجباری بودن و زودرسی ازدواج، خودپنداره زوجین نسبت به هم شکاک شده و تداوم بخشی به خود را از هم گسسته است. این شرایط، با افت منزلت افراد و ضعف گفتگو در خانواده‌ها همراه شده و این امر مقایسه، حس محرومیت و داغ منحرف را به امری طبیعی تبدیل کرده است. در نهایت، پیشنهاد می‌شود که با ایجاد امکانات در جهت کاهش خیر محدود و نیز ایجاد فضاهای لازم برای مصرف مادی و مصرف فرهنگی جوانان می‌توان در جهت کاهش اقدام به خودکشی عمل کرد. این با برقراری شرایط برای خوداظهاری نسبی و نیز بستر انتخاب‌های آنها منجر به کاهش نابرابری نهادینه شده در بین آنها می‌شود. علاوه بر این، با گسترش تقویت ارتباطات گروه‌های مختلف با بافت اصلی شهر، تقویت زیرساخت‌های مادی و تحرک فرهنگی و اقتصادی در بستر گروه‌های مرجع رسمی و غیررسمی (مثلاً در قالب مراکز مشاوره‌ای) می‌توان زیست‌پذیری اجتماعی جوانان را بالا برد و از این طریق شرایط را برای تقویت سلامت اجتماعی آنها و در نتیجه کاهش خودکشی فراهم ساخت.

تعارض منافع

تعارض منافع نداریم.

ORCID

Ardeshir Bahrami
Parvaneh Danesh
Zahra Mohamadi



<http://orcid.org/0009-0005-5483-8276>



<http://orcid.org/0000-0002-7386-6572>



<http://orcid.org/0000-0001-58324460>

Reference

- Amini, Hamza, Fathi, Mansour, & Yahiazadeh, Hassan. (2022). Qualitative attitude to the causes and individual and social contexts of suicide attempt (case study of Sasandaj city). *Health-oriented lifestyle*, volume 6 , number 4
- Bokharai, Ahmad, & Mirzaei, Ibrahim. (2014). Meta-analysis of suicide studies in Ilam province. *Farhang Ilam*, Volume 16, No. 47-47, pp. 115-134.
- Parveen, Sattar; Ekhlas, Ibrahim; & Nazari, Seyyed Mehrdad. (2018). Drug poisoning as suicide: Backgrounds and social consequences. *Review of Iran's Social Issues*, Volume 10, Number 1, pp. 217-240.
- Jahani Dolatabad, Rahman. (2012). Investigating the effects of neighborhood identity on the rate of urban crimes (varamin city research sample), *East Tehran Province Police Knowledge Quarterly*, first year, first issue, pp. 81-100.
- Delam, Hamed, & Bazarafshan, Mohammad Rafi. (2019). Emotional relationship, conflict with family, collapse of family structure, psychological problems and use of ineffective coping methods. *Paish*, year 19, number 2, 166-159.
- Rahiminezhad, Abbas, Zalizadeh, Mohsen, & Alipour, Ahmed. (2014). The relationship between identity styles and the presence and search for the meaning of life. *Psychological Sciences*, Volume 14, Number 56, pp. 504-516.
- Shafiinezhad, Mojtaba, Zare Shah Abadi, Akbar, Mohammadi, Zahra, & Azadvari, Elnaz. (2021). Analyzing the role of family factors in committing suicide (case study: women of Abdanan city). *Iranian Social Issues Research*, No. 2, pp. 1-29.
- Aliverdina, Akbar, & Yousefi, Neda. (2014). Explanation of suicidal ideation from the point of view of general pressure theory. *Social Development*, Volume 10, Number 1, pp. 157-186.
- Ghadirzadeh, Omid, & Piri, Kohsar. (2013). The social construction of suicide: providing a grounded theory. *Research Journal of Social Work*, Volume 1, Number 2, pp. 121095.
- Ghaseminezhad, Abuzar, & Wasali, Saeed. (2018). Data study of Marginalization and Social Development Foundation (identification of intervening conditions, strategies and consequences of non-realization of social development among the marginalization of Pakdasht). *Social Development*, No. 2, Serial 54, pp. 126-93.
- Kouchakian, Zainab, & Kaldi, Alireza. (2019). Suicide: A response to the elimination cycle. *Social Issues of Iran*, Volume 10, Number 2, pp. 131-151.

- Mohammadi, Rezgar, & Rezaei, Mehdi, & Soleimani, Shahla. (2022). The lived experience of suicide attempt: a phenomenological study. *Qualitative research in behavioral sciences*, year 1, number 1, pp. 1-14.
- Fossi, L. D., Debien, C., Demarty, A. L., Vaiva, G., & Messiah, A. (2022) . Loss to follow-up in a population-wide brief contact intervention to prevent suicide attempts-The Vigilans program, France. *PloS one*, 17 (3), e0263379.
- Kelli, D., Helen, M., & Jodi, Q. (2022). Perceived Social Status and Suicidal Ideation in Maltreated Children and Adolescents. *Res Child Adolesc Psychopathol.* 2022; 50(3): 349–362.
- Maskill, Caroline, & Hodges, Ian. (2005). *Explaining Patterns of Suicide, "A selective review of studies examining social, economic, cultural and other populationlevel influences"*, Published in December by the Ministry of Health PO Box 5013, Wellington, New Zealand.
- Meng, L. (2020). Reblition and reveng: the meaning of suicide of women in rural China, *International Journal of Social Welfar*, 11 (4): 300-309.
- Van Bergen, D., Eylem Van Bergeijk, O., & Montesinos, A. H. (2021) . Attempted suicide and suicide of young Turkish women in Europe and Turkey, A systematic literature review of characteristics and precipitating factors. *PloS one*, 16 (8), e0253274.

استناد به این مقاله: بهرامی، اردشیر، دانش، پروانه، محمدی، زهرا. (۱۴۰۲). مطالعه بسترهای اقدام به خودکشی در بین جوانان شهرستان ورامین، فصلنامه علوم اجتماعی، ۳۰(۱۰۰)، ۲۵۸-۲۲۱.
DOI: 10.22054/qjss.2023.75891.2694



Social sciences is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License...